

ולפענ"ד נראה לומר דזה אם אומרים
הא לחמא עניא קודם מציגת
הכוס או אח"כ, תלוי בפירוש דהא לחמא
עניא דאי הפי' שעונין עליו דברים הרבה א"כ
מתחיל ההגדה אח"כ, אבל אי פירוש מלשון
עניות א"כ הוי חלק מההגדה א"כ מוזגין
מקודם. ועוד יש לומר דאפילו מי שסבור

אח"כ 1234567

שהדין הוא אהגדה לומר על הכוס מ"מ יכול
לסבור שימוזג אחר הא לחמא עניא לפמ"ש
הכל בו דהא לחמא עניא הוא תשובה על יחז
ז"ל זו הודעה למה אנו מחלקין המצה לשחים
כדרכו של עני דלחם עוני אכלו אבותינו
במזרים וכו' ע"כ, וכיון דזה התשובה על
היחז ע"כ אין מפסיקין ביניהם.

סימן ב

לענין חכמה

בדין לאכול ב' כזיתים מצה, ולאוכלם בבת אחת

(א) כתב המחבר (סי' תע"ה סעיף א')
יעול ידיו ויצרך ענט"י, ויקח
המנות כסדר שהניחן הפרוסה בין שתי
השלימות ויאחזם בידו ויצרך המוציא ועל
אכילת מצה, ואח"כ יצנע מהשלימה העליונה
ומהפרוסה משתיהן ביחד וכו' ויאכלם
בהסיכה ביחד כזית מכל אחד ע"כ.

וביאר בשו"ע הרב (סעיף ה') ז"ל אבל לא
ישמיט מידו מצה השלימה העליונה
קודם ברכת על אכילת מצה, (אבל מצה
השלישית מניח אחר ברכת המוציא כ"מ
בהדיא בטור וכ"כ החק יעקב בשם מהרי"ל)
ואז"ל שלא יצנע ממנה כלום עד לאחר ברכת
על אכילת מצה לפי שיש"א שברכת המוציא היא
על הפרוסה וכו' וברכת על אכילת מצה היא
על השלימה, [הוא שיטת הגהת מיימונית בשם
ר"ח ושאר גאונים וכ"כ הרמב"ן והתוס'
הובא בב"ח דמפרשים דהא דקאמר הכל

מודים בפסח שמניח פרוסה לחוך השלימה
וצנע דקאי על ברכת המוציא שמצרך בפסח
המוציא על הפרוסה, ולפי שאין לעשות מנות
חבילות חבילות אין לצרך ב' ברכות על
הפרוסה וצריך לצרך על אכילת מצה על
השלימה עיי"ש, ומצאתי טעם זה דאין לעשות
מנות חבילות גם באגור וכחז ע"ז שלא נראה
לו טעם זה דהא גם קידוש היום מצרכין שתי
ברכות ברכת היין וקידוש, עיי"ש, ולפענ"ד
נראה דהב"ח סובר שיש לחלק בין אכילת מצה
לקידוש היום, דדוקא באכילת מצה דשני
הברכות המוציא ואכילת מצה שניהם עושין על
המצה גופא על כן שייך לומר אין עושין מנות
חבילות חבילות, וכן מצאתי בספר פרדס
הגדול (סי' קל"א) שכתב ז"ל ומה שמצרכין
על שאר ירקות צופה"א לפי שאין יכול לטעום
מן המרור בלא ברכה וברכת המרור אין זו
ברכה של ירקות אלא ברכת המצה ולפיכך
אינו מצרך על אכילת מרור וצופה"א על

המרור בלד דאין עושין מצות חבילות חבילות
 ע"כ, משא"כ בקידוש היום ברכת הקידוש
 אינו ברכה על היין אלא שצריך לברך קידוש
 היום כשיש לפניו יין מחמת חשיבותו אבל אין
 הברכה עולה על היין ע"כ לא שייך לומר אין
 עושין מצות חבילות], לפיכך טוב לזאת ידי
 שניהם ולברך בתחלה ב' ברכות אלו ואח"כ
 יבצע כזית מהעליונה השלימה וכזית
 מהפרוסה, ואע"פ שבשני ברכות המוציא
 בלד א"י לבצוע כזית מעיקר הדין מ"מ כיון
 שבשני ברכות אכילת מנה צריך לבצוע כזית
 וכו' וא"כ להאומרים שברכת על אכילת מנה
 היא על השלימה העליונה צריך לבצוע ממנה
 כזית ולסבב הראשונה שברכת על אכילת מנה
 היא על הפרוסה צריך לבצוע כזית מן הפרוסה
 לפיכך לזאת ידי שניהם צריך לבצוע כזית מזו
 וכזית מזו.

(ב) והנה דבריו ז"ע דמשמע דהא דצריך
 לבצוע כזית מכל אחד בין מן
 השלימה בין מן הפרוסה הוא מפני שספק אי
 ברכת אכילת מנה היא על השלימה או על
 הפרוסה על כן צריך כזית בין מהשלימה בין
 מהפרוסה, והמעין בדברי הטור לא משמע
 הכי שהרי מתחלה הביא שם שעל השלימה
 מצריך המוציא ועל הפרוסה על אכילת מנה
 ואפ"ה כתב שיאכל מכל אחד כזית, משמע
 בהדיא שאפילו ודאי שהמוציא על השלימה ועל
 אכילת מנה על הפרוסה אפ"ה צריך כזית מכל
 אחד. אח"כ מלאכי בט"ו (שם סק"ד)
 שהקשה כן, וכתב שהטעם שצריך כזית מכל
 אחד הוא מפני דהתיקון הוא שעל כל מה

שיאכל באותה שעה יחולו עליו שני הצרכות
 כאחד ואם יאכל מזו כזית ומזו פחות מכזית
 לא תהיה האכילה שוה דבתחילתה יקיים שני
 מצות ובסופה מנה אחת ע"כ, ולא ירדתי
 לסוף דבריו, וראיתי בפמ"ג שכתב דכוונת
 הט"ו כמ"ש הלבוש (שם סעיף א') ז"ל
 ויאכלם ביחד בהסידה בפ"א שמוצא שניהם
 שווים שהרי אין המוציא בלא מנה ולא מנה
 בלא המוציא ע"כ, ולפענ"ד דטעם זה כתב
 הלבוש רק להסביר אמאי צריך לאוכלם ביחד
 ע"ז כתב שאין המוציא בלא מנה וכו', אבל
 הטעם שצריך לאכול כזית מכל אחד לא כתב
 שם.

(ג) על כן נראה דהא שצריך כזית מכל אחד
 לדעת הטור הוא כמ"ש הב"ח
 והמ"א (שם סק"ד) וכ"כ החק יעקב (שם
 סק"ו) דס"ל להטור דגם מהמוציא צריך
 לכתחילה כזית, וכיון דמצריך המוציא אשלימה
 ואכילת מנה על הפרוסה או להיפך צריך
 שיאכל לכתחילה כזית מכל אחד כזית ממנה
 של המוציא וכזית של אכילת מנה.

(ד) והנה מלאנו עוד ב' טעמים שצריך
 לאכול ב' הכזיתים ביחד, א.
 הב"ח כתב הטעם למ"ד דהמוציא מצריך על
 השלימה ואכילת מנה על הפרוסה, דאם יאכל
 של המוציא תחלה הרי באותה אכילה יצא יד"ח
 ואין צעין לחם עוני לשל מנה דהיא פרוסה,
 ואם יאכל של פרוסה קודם יהא הפסק בין
 ברכת המוציא לאכילתו (וסבבא הוא אפ"ל
 להיפך ג"כ למ"ד דמצריך המוציא על הפרוסה

ואכילת מנה על השלימה). ב. השו"ע הרב שם (סעיף ו') כתב ז"ל וז' כזיתים אלו נריך לאכלם ביחד דהיינו שיכניסם לפיו בבת אחת שאם יאכל מתחלה אחת הכזית של המוציא דהיינו של השלימה ואח"כ יאכל הכזית של אכילת מנה דהיינו של הפרוסה יהיה מפסיק בין ברכת על אכילת מנה לאכילת כזית מהפרוסה באכילת מנה כזית מהשלימה, וכן להאומר שברכת המוציא היא על הפרוסה אם יאכל מתחילה הכזית מהפרוסה ואח"כ הכזית מהשלימה הרי הוא מפסיק בין ברכת אכילת מנה לאכילת כזית מהשלימה, לפיכך יכניסם לפיו בבת אחת אבל אין נריך לבולעם בבת אחת אלא ירסקם בפיו ויבלע בתחלה כזית אחת כולו ב"א ואח"כ יבלע כזית השני ב"א ע"כ.

(ה) והנה דבריו לפום ריהטא קשים להולמם דמשמע ממ"ש דכדי לחוש לב' שיטות אי ברכת על אכילת מנה קאי על הפרוסה או על השלימה נריך לאכול הב' כזיתים יחד שלא יהא הפסק בין אכילת מנה באכילת המוציא, דאי הוי ודאי ברכת על אכילת מנה על הפרוסה או על השלימה היה יכול לאכול קודם הכזית של אכילת מנה, והמעין בדברי הטור לא משמע הכי שהרי כתב קודם שיצרך על השלימה המוציא ויצנע ולא יאכל עד שיצרך על הפרוסה על אכילת מנה ויאכל משניהם ביחד כזית מכל אחד, ואח"כ כתב ומפני ש"א שמצרך על הפרוסה המוציא ועל השלימה ע"א מנה לכן הרוצה לצאת ידי שניהם יאחוז שניהם צידו ויצרך

המוציא ועל אכילת מנה מיד זא"ז ואח"כ יצנע משניהם ביחד וכו' ע"כ, משמע דאפילו לשיטה הסובר ודאי דהמוציא מצרך על השלימה ועל אכילת מנה על הפרוסה ג"כ יאכל משניהם ביחד, ועל כרחק מטעם שנריך שלא יהא הפסק בין אכילת מנה באכילת המוציא וכן להיפך שלא יהא הפסק בין המוציא באכילה של אכילת מנה נריך שיאכל משניהם ביחד, או כמ"ש הב"ח הבאתי מקודם.

(ו) אולם אחר העיון נראה דלא קשה מדי, דאין כוונתו במה שכתב דכדי לחוש לב' השיטות אי ברכת על אכילת מנה על הפרוסה או על השלימה נריך לאכול הב' כזיתים ביחד שלא יהא הפסק בין אכילת מנה באכילת המוציא אבל בין ברכת המוציא לאכילתו אין לחוש בהפסק דאכילה של אכילת מנה, דהא שם (סעיף ז') כתב הרב ז"ל ואם אינו יכול לרסק בפיו ב' הזיתים ביחד יאכל בתחילה הכזית של המוציא דהיינו של השלימה לפי סברא ראשונה (שהיא עיקר) ואח"כ הכזית של אכילת מנה ואין אכילת הכזית של המוציא חשוב הפסק בדיעבד בין ברכת אכילת מנה לאכילת כזית מהפרוסה וכו', הרי משמע דאדרבה דיותר יש לחוש להפסק בברכת המוציא מברכת על אכילת מנה, אע"כ מ"ש הרב (סעיף ו') כוונתו לכלל אחד מהשיטות בפנ"ע נריך לכתחילה לאכול הב' כזיתים ביחד לחוש ג"כ להפסק דברכת אכילת מנה אבל לחוש להפסק דאכילת המוציא מאן דכר שמה זה פשיטא דנריך לחוש לזה, ופשוט.

(ז) **אלא** דעדיין נ"ע דברי השו"ע הרב דמשמע מדבריו דהא דנריך לאכול ^{אוצר החכמה} כזיתים הוא משום דיש ספק על איזה מנה מצריך על אכילת מנה ע"כ נריך לאכול כזית מכל אחד צין מן השלימה צין מן הפרוסה, וא"כ מה מהני מה שמכנים בפה צ' הכזיתים ביחד וצולע כזית כזית, הרי בכל כזית מעורב חלק מן השלימה וחלק מן הפרוסה, נמצא שלא אכל כזית המנה של מנה צ"א, ונ"ע.

(ח) **ועוד** יש להקשות על עמם הדין שצריך לאכול הצ' כזיתים ביחד, הא קי"ל דרשות מצטל מנה כמבואר בפסחים (דף קט"ו ע"א) ובזבחים (דף ע"ח ע"א) עי"ש, וא"כ לשיטה הסובר דעל אכילת מנה קאי אפרוסה הוי השלימה רשות לגביו וכן להיפך לשיטה הסובר דעל אכילת מנה קאי אשלימה הוי הפרוסה רשות לגביו ונמצא דרשות מצטל מנה, ואין לומר דגם יותר מכזית ^{ה"ח 1234567} הוי מנה אלא שיוצא בזכית, שהרי התוס' בקידושין (דף ל"ח ע"א ד"ה אקרוצ עומר) הביאו הירושלמי דמקשה למה לא אכלו ישראל מנה מחדש ויצא עשה דמנה וידחה ל"ת דחדש, ותירצו א"נ גזירה כזית ראשון אטו כזית שני, ואי נימא דגם יותר מכזית מנה מה איכפת לן שיאכל יותר מכזית. וזה היה אפשר לתרץ דלעולם הוי מנה גם יותר מכזית מ"מ כדי לדחות לא תעשה נריך שיהיה מנה חיונית ויותר מכזית אין חיוב ומ"מ לענין לבטל מנה אפשר דנחשב למנה גם יותר מכזית ואינו מצטל מנה, וכ"מ מלשון

הרמב"ם שכתב (פ"ו מהל' חו"מ ה"א) ז"ל מ"ע מן התורה לאכול מנה כליל חמשה עשר שנאמר בערב תאכלו מצות וכו' ומשאל כזית יצא ידי חובתו ע"כ, הרי מתחלה לא כתב מ"ע מה"ת לאכול "כזית" מנה אלא כתב משאל כזית יצא יד"ת, משמע דגם יותר מכזית מנה אלא דלפאת יד"ת סגי בזכית.

(ט) **אולם** מדברי המ"א (סי' הנ"ל סק"ג) משמע דסבירא ליה דיותר מכזית נקרא רשות לענין לבטל מנה, שהרי כתב וז"ל הלועם מנה ומרור כאחד לא יצא דמרור בזמא"ז דרצון ואחא מרור ומצטל ליה למנה, וזהכי מתיישבת הא דאוכלים בתחלה כל אחד בפנ"ע ואח"כ כורכן ביחד דהא סגי כשכורכן ביחד אלא הטעם שלא יצטל המרור למנה, וא"ת א"כ די שיאכל מנה תחילה ואח"כ יאכל מנה ומרור, יש לומר דאז המנה רשות והמרור מנה דרצון ומצטל המנה למרור ע"כ, (ובדרך אגב נ"ע מ"ש דהמנה דרשות מצטל המרור הא צמין בשאינו מינו לא אמרינן דמצטל זה את זה חוץ ממרור לגבי מנה דאמרינן דמרירות המרור מצטל אבל להיפך לא, עיין מנ"ח מנה י' סק"ב עי"ש) הרי דס"ל דמנה יותר מכזית הוי רשות לגבי חוב לבטל אותה, וא"כ איך יכול לאכול ביחד הצ' כזיתים דלכל אחד לשיטתו הוי הכזית השני רשות לגבי המנה.

(י) **על** כן נראה לומר דהא דנריך לאכול הצ' כזיתים ביחד הוא מפני דעכ"פ בזכית ראשון שצולע מהיים כבר ציו אכילת

לנאח הז' דיעות דיש אומרים דזעי כזית מן הפרוסה ויש אומרים מן השלימה ע"כ דעין ב' כזיתים.

והא דזעין לאוכלם ביחד איכא ג"כ ג' טעמים, א. כמ"ש הז"ח דאם יאכל קודם כזית נמא שזכר יואל בזה מנא אכילת מנה ג"כ ח"כ למ"ד דהמוציא הוא על השלימה ואכילת מנה על הפרוסה אם יאכל קודם השלימה נמא שקיים מנא אכילת מנה ג"כ על השלימה ולכתחילה דעין שיאכל אכילת מנה מן הפרוסה ע"כ נריך לאוכלם ביחד. ב. כמ"ש הלבוש מפני שאין מנה בלא המוציא ולא המוציא בלא מנה נמא דשניהם שוות ע"כ נריך לאוכלם ביחד. ג. כמ"ש השו"ע הרב שלא יהא הפסק בין ברכת אכילת מנה לאכילתו באכילת כזית של המוציא כנ"ל, אלא דקשה ע"ז דהא רשות מבטל מנה ע"כ נראה כמ"ש (אות הקודם).

יב) והנה המנ"ח (מנה יו"ד סק"ז) מציא ראה לשיטת התה"ד שכתב המ"א שנריך לבזוע כל הכזית ביחד מדאיתא בגמרא פרק ערבי פסחים (דף קי"ד ע"ב) דרייתא אכלן לחמאין יואל ובלבד שלא ישהה בין אכילה לחצירתה יותר מכדי אכילת פרס, משמע דדוקא בדיעבד יואל וגם נחשב שם דמאי אכלן דמאי יואל וכן אכלן בלא מתכוין יואל ולכתחילה ודאי לא יקח דמאי וגם לכתחילה נריך כוונה אף למ"ד מנא אינן נריכות כוונה, אע"ג דברייתא שם מיירי לענין מרור מכל מקום אין חילוק בזה למנה או

מנה וזין המוציא כמ"ש הז"ח הנ"ל נמא שעושה מנא חצילות חצילות ע"כ אמרינן שיאכל הז' כזיתים ביחד שיהא נראה כמקיים כל מנה בפני"ע (והא דכתב הטור לנאח הז' דיעות או המוציא על השלימה ואכילת מנה על הפרוסה או להיפך לא כתב אלא לענין שלא יבזע השלימה עד אחר אכילת מנה אבל לא לענין לאכול הז' כזיתים ביחד), אבל באמת שתי המנא הם דבר אחד לענין לקיים אכילת מנה (ולמעשה חלים הז' ברכות על ב' המנא דאין מנה בלא המוציא ולא המוציא בלא מנה) וא"כ לא שייך רשות מבטל מנה דכולם היו מנה של מנה שהרי יכול לקיים הכזית מנה באיזה מנה שירצה, ודו"ק.

ולא דמי לכזית בשר פסח עם כזית בשר חולין, דהתם הכזית פסח בדוקא המנה וכזית של החולין הוא דרשות בכה"ג אמרינן רשות מבטל מנה משא"כ כאן במנה לא שייך לומר על כזית אחד זה של מנה ועל השני זה של רשות בכה"ג לא אמרינן רשות מבטל מנה דנחשבו כולם למנה שיכול לקיים המנה מאיזה מנה שירצה.

יא) הירצא לנו מכל זה דהא דזעין ב' כזיתים לאכילת מנה איכא ג' טעמים, א. כמ"ש הז"ח ומ"א וח"י הנ"ל כזית משום המוציא וכזית משום אכילת מנה שלא יהא מנא חצילות חצילות. ב. מ"ש הט"ז שהתיקון הוא שעל כל מה שאוכל באותו שעה יחולו עליו שני הברכות כאחד, עיי"ש. ג. ועוד כמ"ש השו"ע הרב דהטעם הוא כדי

לשאר מ"ע, וראיתי דגם הגאון דייק כן, עיי"ש.

(יג) אולם לענ"ד נראה דאין ראיה מהתם די"ל דדוקא לחצאין דהיינו שאוכל חצי זית ומפסיק לגמרי ואח"כ אוכל עוד חצי זית ככה"ג מסתבר דדוקא דיעבד ינא חבל לא לכתחילה מפני שנראה כשני אכילות משא"כ באוכל מעט מעט בתוך כא"פ יש לומר דאפילו לכתחילה יכול לעשות כן ואדרבה כה"ג הוי יותר כדרך אכילה. אח"כ מנאמי זה בערוך השלחן (סעיף זה סעיף ד') עיי"ש.

(יד) ולכאורה יש להביא ראיה לאידך גיסא דסגי לכתחילה לאכול הבזית ככא"פ מדאיתא בצרכות (דף ^{אוצר החכמה} ל"ז ע"ב) לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מזה הוא אדם יונא בו ^{אח"ח 1234567} ידי חובתו בפסח והוא שאכלן בכדי אכילת פרס, הרי שכתב אדם יונא ידי חובתו בפסח

דמשמע לכתחילה וכן מנאמי באורחות חיים ודעת תורה (סי' הנ"ל) שהביאו השירי קרבן על הירושלמי נזיר (פ"ו ה"א ד"ה מכל מקום לא נהנה) דמסיק גם כן להלכה דלא כהמ"א בשם תה"ד הנ"ל, ועיין עוד בספר חמד משה (סי' הנ"ל), ועיין חת"ס סוף פרק גיד הנשה שהשיגו על המ"א, ולכן נראה דאפשר לכתחילה לנאח ידי אכילת מזה ככא"פ ואינו צריך לדחוק עצמו לאוכלה בזה אחת.

(טו) ומצאתי בספר האלף לך שלמה (סי' שכ"ג) שחידש יותר דסגי כא"פ בין פירור לפירור ומטעם דכל הראוי לבילה וכו', וזה דוקא לענין אכילת מזה אכל באכילת איסור דלא שייך כל הראוי לבילה וכו' בעינן שלא ישהא מתחילת אכילה עד גמר השיעור יותר מכא"פ, וזוה מתרץ דברי רש"י ברכות (דף ל"ז ע"ב ד"ה והוא) ובמנחות (דף ע"ה ע"ב ד"ה והוא) דנראין כסותרות אהדדי, עיי"ש.

סימן מא

בענין אכילת מצה כל ימי הפסח

בזמה"ז דאורייתא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עזרת לה' אלקיך מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות וכו' יכול אף לילה הראשון רשות תלמוד לומר על מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא בזמן שביהמ"ק קיים בזמן

(א) כתב הגר"א בספר מעשה רב (סי' קפ"ה) דבכל שבעה ימים של פסח איכא מצוה לאכול מצה, ואף דמשמע בפסחים (דף ק"כ ע"א) דאינו אלא רשות, דהכי איתא התם תניא כוותיה דרבא (דמנה